

Małgorzata Dubis
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie

O nauczycielu w nowych realiach społeczno-edukacyjnych

Recenzja książki:
Jolanta Szempruch, *Nauczyciel w warunkach zmiany
społecznej i edukacyjnej*, „Impuls”, Kraków 2012.

Transformacja ustrojowa oraz proces globalizacji pociągnęły za sobą konsekwencje obejmujące realia życia społecznego we wszystkich jego wymiarach. Konteksty współczesnej zmiany cywilizacyjnej i społeczno-kulturowej generują nowe wyzwania wobec nauk społecznych, w tym pedagogiki. Edukacja w sposób szczególny doświadcza skutków tych przemian. W nowej strukturze społeczno-politycznej stanęła więc przed całym odmiennymi i zarazem niezwykle trudnymi wyzwaniami. Z jednej strony są to zadania związane z budowaniem społeczeństwa obywatelskiego, z drugiej zaś z koniecznością odnalezienia się w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej i ekonomicznej.

Zjawiska takie, jak: pluralizacja form rodziny, niż demograficzny, masowe bezrobocie strukturalne nie pozostają bez wpływu na zawód nauczyciela. Wymagają one od przedstawicieli tych profesji znajomości wielorakich kontekstów procesów społecznych i pedagogicznych, tak w wymiarze jednostkowym, jak i systemowym, w skali mikro i makro, w wychowaniu rodzinnym, w instytucjach i środowiskach szkolnych i pozaszkolnych. Szkole współczesnej potrzebny jest nauczyciel szerokich horyzontów, realizujący dwie strategiczne idee współczesnej edukacji: „rozumieć świat i kierować sobą” oraz przygotować ludzi do uczestnictwa w edukacji ustawicznej – „uczenia się przez całe życie”. Zatem już nie przekazywanie

wiedzy, ale uczenie umiejętności poruszania się w świecie wielości i sprzeczności informacyjnej oraz w świecie konfliktów wartości i interesów wyznacza sens istnienia współczesnej szkoły.

Naprzeciw zaistniałym problemom i potrzebom wychodzi książka autorstwa Jolanty Szempruch *Nauczyciel w warunkach zmiany społecznej i edukacyjnej*.

Jolanta Szempruch jest doktorem habilitowanym nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, profesorem nadzwyczajnym Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach oraz Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie. Jest również członkiem Zespołu Pedeutologii i Zespołu Dydaktyki Ogólnej Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk. Jest pedagogiem i nauczycielem akademickim znającym problemy funkcjonowania nauczyciela i szkoły w nowej rzeczywistości społecznej. Wyniki dociekań naukowych prezentuje w licznych publikacjach z dziedziny pedeutologii i dydaktyki.

Już sam tytuł recenzowanej pracy wprowadza w krąg zagadnień związanych z nauczycielem i jego funkcjonowaniem na tle zmian w obszarze społecznym i edukacyjnym. Autorka prezentowanej pracy podjęła się trudnego zadania przedstawienia relacji występujących pomiędzy zmianą społeczną i edukacyjną oraz funkcjonowaniem szkoły w zmieniających się realiach i wynikających z tego nowych ról, zadań i kompetencji nauczycieli.

Omawiana publikacja składa się z dwóch powiązanych z sobą części. W pierwszej Autorka podejmuje tematykę związaną z przemianami edukacyjnymi na tle nieustannie ewoluującej rzeczywistości politycznej, ekonomicznej, kulturowej oraz technicznej świata. Poruszone zostały w niej zagadnienia dotyczące zmiany społecznej i funkcjonowania społeczeństwa i człowieka w czasach późnej nowoczesności z uwzględnieniem zjawiska nierówności społecznych. Autorka zwraca również uwagę na zagrożenia zdrowotne i ekologiczne. Podkreśla znaczenie wychowania zdrowotnego, traktując je jako integralną część kształtowania osobowości człowieka. Jest to problem niezwykle ważny w związku z nasilającymi się zachowaniami antyzdrowotnymi dzieci, młodzieży, a także dorosłych, będącymi rezultatem lansowanego stylu życia. Dopełnieniem omawianych zagadnień są rozważania dotyczące kwestii i dylematów etycznych pojawiających się w okresie przemian. Na zakończenie pierwszej części Autorka przedstawia obecne i perspektywiczne zadania edukacji wobec zmiany społecznej.

W rozdziale drugim Autorka skupia się na funkcjonowaniu nauczyciela w nowych realiach społecznych i edukacyjnych. Podkreśla znaczącą rolę nauczyciela – jako twórcy postępu społecznego i technologicznego –

w kształtowaniu kapitału społecznego. Wynikiem tego jest społeczne zapotrzebowanie na innego nauczyciela, wyznaczenie jego nowych funkcji, ról i zadań. Istotnymi zadaniami nauczyciela w czasach zmiany społecznej są między innymi: doradztwo społeczne i zawodowe. Odgrywane przez nauczyciela role wynikające z wyzwań współczesności wskazują na potrzebę przedstawienia kompetencji niezbędnych w realizacji tych ról – co z powodzeniem czyni Autorka w niniejszej publikacji.

Oprócz kompetencji istotną potrzebą w procesie nauczania i wychowania jest tworzenie atmosfery społeczności i więzi oraz kształtowanie poczucia podmiotowości. Należy podkreślić, że nie jest to zadanie łatwe, gdyż zawód nauczyciela tradycyjnie określany jest mianem zawodu samotnego. Duża część nauczycieli zajmuje się wyłącznie swoimi klasami i lekcjami oraz pilnuje tylko własnych obowiązków i spraw.

Warunkiem sprawnego działania pedagogicznego nauczycieli jest również partnerstwo edukacyjne w szkole. Obejmuje ono zarówno relacje trójpodmiotowe: nauczycieli, uczniów i ich rodziców, jak i aktywne współdziałanie ze społecznością lokalną.

Na zakończenie omawianych w tym rozdziale zagadnień Autorka zwraca uwagę na dylematy moralne nauczyciela w kontekście jego funkcjonowania w zmieniającym się społeczeństwie i w realiach otwartej, samorządnej i innowacyjnej szkoły. Wskazuje również na konieczność wprowadzenia zmian w kształceniu i doskonaleniu nauczycieli.

Zgadzam się tutaj z Autorką, że zmiany społeczne, nowe wyzwania i zagrożenia życia człowieka w świecie ponowoczesnym powodują także zmiany w edukacji, w celach, treściach kształcenia i w organizacji procesów dydaktyczno-wychowawczych. Zmiana kontekstu kulturowego i cywilizacyjnego, wysokie oczekiwania społeczne wobec jakości kształcenia, wzrost zadań zawodowych, konieczność ciągłego uczenia się, doksztalcenia i doskonalenia swych umiejętności sprawiają, że nauczyciele stają przed koniecznością podejmowania nowych zadań, do których muszą być odpowiednio przygotowani.

Lektura książki nie należy do łatwych; mimo że napisana jest przystępnym językiem, bez zbędnej naukowej terminologii, raczej nie będzie czytaniem „do poduszki”. Wymaga ona od czytelnika pewnej znajomości współczesnych problemów pedagogicznych, szczególnie tych związanych z edukacją, szkołą i nauczycielem. Dlatego pozycję tę polecam w pierwszym rzędzie czytelnikom zawodowo zajmującym się edukacją i wychowaniem. Ponadto zachęcam do zapoznania się z tą interesującą publikacją wszystkich, którzy stają przed trudnymi problemami i wyzwaniami teraźniejszości i przyszłości, a szczególnie nauczycieli, wychowawców, studentów pedagogiki, pracowników nadzoru pedagogicznego, polityków

Recenzje/Reviews

---

oświatowych, rodziców i inne osoby zainteresowane problemami funkcjonowania edukacji i szkoły.

Krąg potencjalnych czytelników jest szeroki i można żywić nadzieję, że sporo wyniosą oni z lektury, oczywiście twórczo wykorzystanej, bowiem treści zawarte w omawianej publikacji skłaniają do własnych przemyśleń i konfrontacji z osobistymi doświadczeniami w pracy nauczycielskiej czy wychowawczej.

Adres do kontaktu:
e-mail: maldu@wp.pl